

TRAFFIC

the wildlife trade monitoring network

PORAŻKA SYSTEMU

HODOWLE TYGRYSÓW W UNII EUROPEJSKIEJ
I ICH ROLA W MIĘDZYNARODOWYM HANDLU.

A tiger with orange fur and black stripes is walking through a forest. The tiger is looking towards the camera. The background is a blurred forest with trees and dry leaves on the ground.

TYGRYS (*łac. Panthera tigris*)

Tygrys to gatunek zagrożony wyginięciem (EN), który został wpisany do Czerwonej Księgi Gatunków Zagrożonych IUCN. Według najnowszych danych, populacja dzikich tygrysów na świecie wynosi zaledwie ok. 3 900 osobników. Na znaczne zmniejszenie się liczby tych dzikich kotów wpłynęło wiele czynników, m.in. fragmentacja i utrata siedlisk. Jednym z głównych zagrożeń pozostaje jednak nielegalny handel żywymi tygrysami, częściami ich ciał oraz produktami pochodnymi. Wykorzystywane w tradycyjnej medycynie azjatyckiej, ale również jako ozdoby, produkty pochodzenia tygrysięgo są bardzo cenne i pożądane, a w wielu krajach Azji stanowią symbol statusu i bogactwa. W ciągu ostatniej dekady pojawiło się coraz więcej dowodów na to, że tygrysy są przetrzymywane w niewoli i hodowane w prywatnych placówkach w celach prowadzenia handlu częściami ich ciał oraz produktami pochodnymi. Sytuacja ta ma negatywny wpływ na prowadzenie działań ochronnych na rzecz gatunku, ponieważ istnienie takich miejsc utrudnia egzekwowanie prawa oraz stymuluje popyt na rynku, **zwiększając tym samym kłusownictwo na dzikie tygrysy.**

Tygrys jest jednym z gatunków wymienionych w Załączniku 1 do *Konwencji o międzynarodowym handlu dzikimi zwierzętami i roślinami gatunków zagrożonych wyginięciem (CITES), która zakazuje międzynarodowego handlu komercyjnego.* W Unii Europejskiej tygrys wymieniony jest ponadto w Załączniku A do rozporządzenia dotyczącego handlu dziką fauną i florą – również zakazującego komercyjnego wykorzystywania gatunku, jednakże z pewnymi wyjątkami, dotyczącymi m.in. celów edukacyjnych, badawczych czy rozrodczych oraz osobników urodzonych i żyjących w niewoli. Przechowywanie i transport okazów wymienionych w Załączniku A wewnątrz Unii Europejskiej również jest dozwolone, pod warunkiem, że możliwe jest udowodnienie legalności pochodzenia osobnika.

W ostatnich latach zwrócono szczególną uwagę na rolę państw Unii Europejskiej w światowym handlu tygrysami. **Raport Interpolu z 2019 roku wykazał, że wśród 30 największych importerów i eksporterów tygrysów w latach 1975-2018 znalazło się wiele krajów europejskich, w tym Belgia, Niemcy, Francja, Włochy i Wielka Brytania. Znane są szlaki handlowe między**

Europą i Azją, w ramach których niektóre państwa członkowskie UE eksportowały tygrysy do krajów, gdzie zlokalizowane są komercyjne hodowle tygrysów, takich jak Wietnam, Tajlandia czy Chiny. Raport organizacji TRAFFIC z 2019 r., skupiający się na danych dotyczących konfiskat tygrysów i produktów pochodnych w latach 2000-2018, wykazał również udział krajów Unii Europejskiej w konfiskacie wielu różnych produktów pochodzenia tygrysiego. W 2018 r. Republika Czeska ujawniła dowody istnienia zorganizowanych grup przestępczych zajmujących się hodowlą tygrysów w niewoli w celu ich nielegalnego wywozu do Azji. Przestępcy wykorzystywali słabe punkty krajowych ram regulacyjnych dotyczących hodowli tygrysów i możliwości ich egzekwowania. Trwające dochodzenia przyczyniają się do odkrywania kolejnych powiązań między tygrysami przetrzymywanymi w niewoli w Unii Europejskiej a potencjalnymi rynkami nielegalnego handlu.

W raporcie WWF zbadano ustawodawstwo krajowe i przepisy dotyczące przetrzymywania, hodowli oraz wywozu tygrysów i części ich ciał w Unii Europejskiej. Szczególną uwagę poświęcono także możliwościom egzekwowania tych przepisów. Do szczegółowych analiz wybrano 6 państw: Belgię, Czechy, Francję, Niemcy, Włochy i Wielką Brytanię, opierając się na danych dotyczących handlu tygrysami z hodowli oraz

potencjalnych związkach tych placówek z nielegalnym handlem.

Od lutego do lipca 2020 r. przeprowadzono wywiady i konsultacje z przedstawicielami środowisk związanych z handlem tygrysami, m.in. osobami odpowiedzialnymi za egzekwowanie prawa CITES w 6 badanych krajach, przedstawicielami europejskich i krajowych stowarzyszeń ogrodów zoologicznych oraz organizacji pozarządowych. W badaniu wykorzystane zostały oficjalne dane dotyczące legalnych przypadków handlu gatunkami z Konwencji CITES w Unii Europejskiej z lat 2013-2017 oraz dane z EU-TWIX i TRAFFIC dla tego samego okresu.

Analiza danych potwierdza udział Unii Europejskiej w handlu tygrysami, zarówno żywymi osobnikami, jak i produktami pochodnymi. W latach 2013-2017 największy udział w handlu (poprzez import i reeksport) miały żywe tygrysy, których najczęstszymi odbiorcami były Tajlandia i Wietnam. **Bezpośredni eksport żywych tygrysów stanowił 93% wszystkich przypadków eksportu** w Unii Europejskiej (103 ze 111), podczas gdy w przypadku reeksportu **żywe tygrysy stanowiły 53% wszystkich odnotowanych produktów reeksportowanych** (84 ze 165). Tygrysy oraz produkty z nich pochodzące były przeznaczone na rynki różnych krajów i terytoriów, m.in. Tajlandii,

© Edward Parker/WWF

Wietnamu, Chin, Singapuru, Rosji, Turcji czy Tajwanu. Do najczęstszych powodów handlu tygrysami należały działania komercyjne, udostępnianie na wystawy zoologiczne, cyrkowe i objazdowe. W tym czasie w Unii Europejskiej odnotowano łącznie 95 przypadków konfiskat 14 różnych typów towarów „tygrysi”. Najwięcej z nich miało miejsce w Wielkiej Brytanii, Austrii, Niemczech, Holandii i Hiszpanii. **Konfiskaty produktów leczniczych zawierających pochodne tygrysa (1727) stanowiły 94% wszystkich skonfiskowanych w tym okresie towarów.**

W raporcie wykazano, że państwa członkowskie Unii Europejskiej mają zróżnicowane przepisy dotyczące przetrzymywania i hodowli tygrysów w niewoli, a także postępowania z częściami ich ciała i produktami pochodnymi po śmierci zwierzęcia. Jurysdykcję nad zarządzaniem całym procesem oraz egzekwowaniem prawa sprawują najczęściej władze lokalne lub regionalne, nie zaś krajowe. Badania organizacji Four Paws w latach 2018-2019 pokazały, że większość państw Unii Europejskiej pozwala na hodowanie tygrysów w niewoli jedynie licencjonowanym ogrodem zoologicznym, jednak w dziesięciu krajach (Chorwacja, Estonia, Irlandia, Włochy, Litwa, Luksemburg, Polska, Słowacja, Słowenia oraz Wielka Brytania) dozwolone jest przetrzymywanie tygrysów w niewoli również przez placówki prywatne, cyrki lub wystawy objazdowe, a w czterech (Czechy, Francja, Niemcy, Hiszpania) legalne są wszystkie wyżej wymienione możliwości.

W 6 krajach, na których skupiono się w raporcie, przetrzymywanie tygrysów w akredytowanych i licencjonowanych ogrodach zoologicznych jest dobrze uregulowane prawnie i kontrolowane przez instytucje czuwające nad wysokim standardem działalności tych obiektów. Informacje dotyczące przetrzymywania tygrysów w cyrkach lub na wystawach objazdowych zostały dostarczone jedynie przez Włochy. Wynika z nich, że inspekcje i kontrole przeprowadzane są zgodnie z wymaganiami. Cztery z sześciu badanych krajów (Czechy, Francja, Niemcy i Wielka Brytania) **zezwalają na przetrzymywanie i rozmnażanie tygrysów w niewoli przez osoby prywatne, a praktyki w zakresie rejestrowania, znakowania i kontrolowania osobników tam przetrzymywanych są niespójne.** Osoby prywatne muszą (w zależności od kraju) ubiegać się o licencję, dokonać rejestracji w odpowiedniej instytucji, a w niektórych przypadkach spełnić określony zestaw wymagań. Kontrola jest zazwyczaj przeprowadzana przed zarejestrowaniem takiego obiektu i prowadzona przez odpowiednie organy władz lokalnych lub regionalnych, jednak dalsze inspekcje są bardzo rzadkie i nieregularne, m.in. ze względu na brak lub ograniczoną liczbę personelu.

Prawodawstwo i przepisy dotyczące rejestracji i postępowania z martwymi tygrysami oraz procedury związane z usuwaniem ich ciał są słabe i niespójne we wszystkich 6 krajach. Procedury te są zazwyczaj regulowane przez ogólne przepisy weterynaryjne lub dotyczące produktów odzwierzęcych i nadzorowane przez wyspecjalizowane firmy zewnętrzne.

Ogrody zoologiczne są zazwyczaj zobowiązane do prowadzenia dokumentacji zawierającej szczegółowe informacje dotyczące daty śmierci zwierzęcia, wyników badań, a w niektórych przypadkach również opinii wykwalifikowanego weterynarza. **Dla tygrysów przetrzymywanych w obiektach prywatnych procedury dotyczące prowadzenia dokumentacji i sprawozdawczości ze śmierci zwierząt są o wiele mniej restrykcyjne.** Belgia, Francja, Włochy i Wielka Brytania w ramach swoich regulacji są w stanie skutecznie śledzić drogę zmarłych osobników do momentu przejścia ciała tygrysa przez firmę zewnętrzną, zajmującą się jego usunięciem. Niestety od tego momentu procedury związane z raportowaniem dalszych poczynąń są niezwykle ograniczone. W najlepszym wypadku władze otrzymują jedynie szczątkowe informacje dotyczące daty odbioru zwierzęcia i jego stanu. **Ten oczywisty brak nadzoru dalszego procesu ze strony władz, szczątkowe informacje przekazywane przez firmy zewnętrzne oraz brak przeprowadzania kontroli budzi wątpliwości do zapewnienia przedstawicieli lokalnych władz, że części tych tygrysów nie zasilają rynków nielegalnego handlu.**

Spośród 6 badanych państw jedynie Czechy posiadają centralny rejestr placówek przetrzymujących tygrysy w niewoli. W rejestrze tym znajdują się informacje umożliwiające identyfikację poszczególnych osobników, takie jak cechy charakterystyczne, potomstwo, data i powód zgonu, znakowanie, szczegóły wywozu, odnotowane zaniedbania oraz pozostała dokumentacja. Dla niektórych placówek istnieją wymagania dotyczące prowadzenia rejestru, który musi zostać udostępniony na żądanie władz. Wydaje się jednak, że kontrole weryfikujące aktualność i dokładność danych

są sporadyczne, a rządy polegają raczej na „dobrej wierze” takich placówek. Problem ten nie dotyczy licencjonowanych ogrodów zoologicznych, które są zobowiązane do spełniania wysokich standardów. Jednak dla tygrysów przetrzymywanych w prywatnych placówkach, cyrkach czy wystawach objazdowych systemy identyfikacji i monitoringu osobników budzą wątpliwości, a tamtejsze zwierzęta lub ich części mogą zasilać rynki nielegalnego handlu.

Dane z handlu CITES w latach 2013-17 potwierdzają, że Unia Europejska w dalszym ciągu eksportuje żywe tygrysy urodzone w niewoli do państw trzecich w celach komercyjnych. CITES wzywa rządy państw Unii Europejskiej do upewnienia się, że istnieją w ich prawodawstwie odpowiednie przepisy dotyczące przetrzymywania tygrysów w niewoli i procedury postępowania z ich ciałami oraz produktami pochodnymi po śmierci zwierzęcia. **Poprzez odpowiednie, restrykcyjne praktyki i kontrole należy upewnić się, że nie trafiają one na rynki nielegalnego handlu dziką przyrodą.** Decyzja 14.69 z konwencji CITES nawołuje ponadto placówki prowadzące intensywne hodowle tygrysów w celach komercyjnych do wdrożenia środków mających na celu ograniczenie liczby przetrzymywanych w niewoli tygrysów jedynie do poziomu, który wspierałby działania ochronne prowadzone na rzecz ich dzikiej populacji. **Decyzja zaznacza także, że tygrysy nie powinny być hodowane w celu handlu ich częściami i produktami pochodnymi.** Kraje Unii Europejskiej od dawna są sygnatariuszami Konwencji CITES, jednak wciąż podejmowane są próby wdrożenia i egzekwowania zasad Konwencji we wszystkich państwach członkowskich. Jednym z głównych problemów pozostaje niejednorodność i niejednoznaczność przepisów CITES i przepisów dotyczących handlu dziką przyrodą w Unii Europejskiej.

Na podstawie wyników przeprowadzonych analiz stwierdzono, że istnieje znaczne ryzyko, że tygrysy przetrzymywane w niewoli w państwach Unii Europejskiej oraz produkty pochodne wchodzi w skład łańcucha zarówno legalnego, jak i nielegalnego handlu zagrożonymi gatunkami. Niestety może to prowadzić do stymulacji popytu na rynku konsumenckim, a w konsekwencji wzrostu zapotrzebowania na tygrysy i produkty od nich pochodzące, co może przyczynić się do spadku liczebności dzikiej populacji i wzrostu zagrożenia wyginięcia gatunku.

NAJWAŻNIEJSZE REKOMENDACJE

Zalecenia **priorytetowe** dla Państw Unii Europejskiej (wraz z Wielką Brytanią) i Komisji Europejskiej:

- Przyjęcie bardziej rygorystycznych środków dotyczących przetrzymywania tygrysów w niewoli w placówkach różnego typu. Powinny one obejmować wdrożenie bezkompromisowych kontroli i kompleksowych wymogów dotyczących rejestracji oraz sprawozdawczości obejmującej wszystkie osobniki hodowane w zamknięciu, a szczególnie w cyrkach i obiektach prywatnych. Jeśli środki te okażą się niewystarczające do potwierdzania legalności przedsięwzięcia, powinno się zakazać przetrzymywania tygrysów w cyrkach, wystawach objazdowych i placówkach prywatnych bez wyjątków.
 - Stworzenie dokumentu ściśle określającego zasady przetrzymywania tygrysów w niewoli (zwłaszcza w obiektach prywatnych) oraz zalecenie państwom Unii Europejskiej wprowadzenia zakazu handlu żywymi tygrysami i produktami pochodnymi z państwami trzecimi oraz wewnątrz Unii.
- Kolejne rekomendacje dotyczą zapewnienia szczególnych środków umożliwiających lepszą kontrolę hodowli tygrysów i handlu przedstawicielami gatunku w Unii Europejskiej. Niektóre z nich dotyczą również innych zagadnień zidentyfikowanych w raporcie, wymagających uwagi:
- Każde państwo Unii Europejskiej powinno zbierać i przechowywać informacje dotyczące faktycznej liczby tygrysów przetrzymywanych w niewoli w każdym rodzaju obiektów, w tym w akredytowanych ogrodach zoologicznych, ośrodkach ratunkowych, cyrkach, wystawach objazdowych oraz placówkach prywatnych. Do wdrożenia systemu niezbędne jest przeprowadzanie corocznych inwentaryzacji wszystkich tego typu obiektów w kraju, przy współpracy z kompetentnymi organizacjami stowarzyszeniami. Zebrane dane powinny być udostępniane wszystkim odpowiednim organom.
 - Państwa Unii Europejskiej powinny współpracować z Komisją Europejską przy opracowaniu wspólnego rejestru tygrysów przetrzymywanych w niewoli. Centralny rejestr powinien być dostępny dla wszystkich organów zarządzających i egzekwujących prawo CITES i powinien zawierać informacje dotyczące liczby przetrzymywanych osobników w całym kraju w podziale na konkretne

typy obiektów, odpowiednią dokumentację, szczegóły pozwalające na identyfikację tygrysów (m.in. zdjęcia pasów na futrze) oraz wszelkie informacje na temat zmarłych osobników. Firmy zajmujące się usuwaniem martwych zwierząt również powinny mieć obowiązek uzupełniania informacji w rejestrze. Jeśli stworzenie tego typu rejestru jest niemożliwe na poziomie unijnym, zalecane jest utworzenie rejestrów krajowych.

- Państwa powinny zebrać próbki DNA każdego przetrzymywanego tygrysa, co pozwoli ograniczyć proceder nielegalnego handlu.
- Powinny zostać podjęte kroki na rzecz polepszenia współpracy pomiędzy organami wykonawczymi prawa CITES, rządami lokalnymi i regionalnymi, służbami weterynaryjnymi i firmami usuwającymi martwe osobniki oraz wszystkimi innymi organami zaangażowanymi w zarządzanie tygrysami przetrzymywanymi w niewoli.
- Należy zdecydowanie rozważyć wzmocnienie kontroli nad firmami zajmującymi się usuwaniem ciał tygrysów po śmierci. W szczególności zapewnić bardziej szczegółowe raportowanie z ich strony, obejmujące informacje umożliwiające identyfikację każdego osobnika.
- Wszystkie kraje Unii Europejskiej, a w szczególności te pozwalające na przetrzymywanie tygrysów przez prywatnych właścicieli, powinny prowadzić regularne i ukierunkowane inspekcje oraz kontrole takich obiektów, celem sprawdzenia zgodności warunków z przepisami. Powinny one obejmować sprawdzenie dokumentacji, szczególnie tej pozwalającej na identyfikację konkretnego osobnika. Unia Europejska również powinna przeprowadzać tego typu kontrole, żeby wyeliminować wszelkie potencjalne sieci przestępcze, zajmujące się nielegalnym handlem tygrysami.
- Ponadto należy wymagać od państw trzecich uwzględniania tygrysów w raportach dotyczących legalnego handlu krajowego, celem potwierdzenia legalności transakcji. Wszelkie wątpliwości w tym zakresie powinny być zgłaszane na odpowiednim forum.
- Należy określić wszelkie prawne i praktyczne wyzwania przy wdrażaniu Decyzji 14.69 Konwencji CITES oraz wskazać działania, które muszą być podjęte w celu zapewnienia zgodności Decyzji z prawodawstwem krajowym.

Opracowanie merytoryczne wersji polskiej **Grzegorz Borowski**